

САЦЫЯЛЬНЫЯ СТЭРЭАТЫПЫ СТАРАСЦІ Ё БЕЛАРУСКАЙ
І КІТАЙСКАЙ ЛІНГВАКУЛЬТУРАХ
(на матэрыяле фразеалагічных адзінак)

Стаўленне да старасці з'яўляецца важным элементам нацыянальнай культурнай свядомасці. Мэта даследавання – выявіць і параўнаць асаблівасці стаўлення да старасці ў беларускай і кітайскай лінгвакультурах шляхам аналізу парэміялагічных адзінак. Усяго прааналізавана 136 адзінак, якія адлюстроўваюць узроставыя стэрэатыпы старасці, сярод іх 96 беларускіх парэмій (прыказкі, прымаўкі, жарты, каламбурны і інш.) і 40 кітайскіх чэньюй.

У ходзе даследавання намі вылучаны наступныя параметры стэрэатыпізацыі паводле стаўлення да старасці:

1) Мудрасць сталасці. *Стары гаворыць — гародзіць, ды на праўду выходзіць; Маладосць плячамі дужэй, а старасць галавою; 发短心长* 'з узростам становіцца мудрэйшым'; *老气横秋* 'выхваляцца сваёй старасцю і вопытнасцю'. Аднак узрост сам па сабе не заўсёды гарантуе наяўнасць жыццёвай мудрасці, напрыклад: *Бэйбусам вырас, ды розуму не вынес; Ужо сівы, а ў галаве пуста; Барада на пояс, а розуму ні на волас.* У кітайскім парэміялагічным фондзе адзначаны адзінкавыя парэміі падобнага зместу: *晚节不保* 'грашыць на старасці гадоў'; *老糊涂了* 'страціць розум ад старасці'.

2) духоўнае абнаўленне ў старасці. Ва ўсходняй філасофіі старэйшы ўзрост часта лічыцца часам найвышэйшай духоўнай мудрасці: *返老还童* 'вярнуць сабе сілу і бадзёрасць маладосці'; *鹤发童颜* 'бадзёры, поўны сіл пажылы чалавек'; *老蚕作茧* 'пажылы чалавек, які імкнецца да лепшага'. У беларускім парэміялагічным фондзе адзначаны толькі адзінкавыя падобныя парэміі: *Сівізна не ўкарызна.*

3) Знешнія прыкметы перыяду старэння. Знешнасць пажылых людзей у кітайскай мове часта апісваецца як прыродная прыкмета ўзросту: *庞眉皓发* 'махнатыя бровы, сівыя валасы', *鹤发鸡皮* 'курыная скура і жураўліныя (белыя) валасы'. У беларускай жа традыцыі пераважае іранічны тон: *Старасць нікога не красіць; Аблезлы як стары грыб; Сівы як лунь.* Вобразы птушак (журавель у Кітаі і лунь у Беларусі) служаць культурнымі маркерамі старэння.

4) Старасць і аслабленне фізічных здольнасцей. *Прыйдзе старасць — прыйдзе і слабасць; Укаталі сіўку крутыя горкі; Калі б была маладая, з калена вады дастала; 老态龙钟* 'лядашчасць старога'; *糟老头子* 'корч стары'.

5) Кансерватызм поглядаў людзей пажылога ўзросту. *Не вучы старога ката смятанку злізваць; Старога вучыць — толькі тапіць; Старога вучыць, як памёршага лячыць; Не вучы дзядулю кашляць.* У кітайскім парэміялагічным фондзе мы знайшлі толькі адну парэмію, якая адпавядае гэтаму стэрэатыпу:

姜桂之行 'упартасць старога'.

Такім чынам, для абедзвюх лінгвакультур характэрна асацыяцыя старасці з вопытам і аўтарытэтам. Фізічныя і кагнітыўныя змены, якія прыходзяць са старасцю, часта падкрэсліваюцца ў парэміях абедзвюх моў. Тэндэнцыю да кансерватыўнасці пажылых людзей можна прасачыць як у беларускай, так і ў кітайскай лінгвістычнай традыцыі. Пры гэтым у кітайскай мове сустракаецца больш прыкладаў пра старасць як перыяд духоўнага адраджэння, а у беларускай мове больш парэміялагічных адзінак, якія паказваюць крытычныя стаўленне да пажылых людзей.